

Innst. S. nr. 186

(2006-2007)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Dokument nr. 8:35 (2006-2007)

Innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Ketil Solvik-Olsen, Per Sandberg, Øyvind Vaksdal og Solveig Horne om å klargjøre at foreldelse ikke skal kunne påberopes av statlige myndigheter i saker der staten selv kan mistenkes for å ha bidratt til å holde vesentlige opplysninger tilbake

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Ketil Solvik-Olsen, Per Sandberg, Øyvind Vaksdal og Solveig Horne fremsatte 17. januar 2007 følgende forslag:

- "1. Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med "Nordsjødykker-saken" om å avstå fra påberoping av foreldelse.
2. Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lov om endring i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven) § 9, med sikte på å klargjøre at foreldelse ikke skal kunne påberopes av statlige myndigheter i saker der staten selv kan mistenkes for å ha forsøkt å skjule sine handlinger."

Forslagsstillerne viser til at det den senere tid har vært fokusert på store, komplekse og alvorlige saker, i det politiske rom og i domstolene, der staten er motpart til en person eller grupper av personer. Sakene ligger til dels langt tilbake i tid, men felles for dem alle er at de avdekker mangler ved nasjonens grunnleggende rettsikkerhetsgarantier. Dersom man konsekvent bruker foreldelsesprinsippet, kan man komme til å ende opp med at realiteten i sakene ikke fremkommer korrekt, bl.a. fordi opplysninger kan holdes tilbake ved at staten påberoper seg foreldelse.

Forslagsstillerne viser videre til Nordsjødykkersaken som ifølge forslagsstillerne engasjerer en hel nasjon. Til tross for at det ikke er tvil om at staten hadde kunnskap om farens og skadefrekvensen ved dyppdykking, nekter Regjeringen å vedkjenne seg det juridiske ansvaret. Derfor har representanter for nord-sjødykkerne vært nødt til å anlegge sak mot den norske stat, og det registreres at Regjeringen ved Regjeringsadvokaten "trueit" med å påberope seg foreldelse i denne saken.

Forslagsstillerne peker på at det er staten som har søkt å unndra avgjørende informasjon offentlighet, og hindret dykkerne i retten til innsyn i dokumentasjon som omhandler deres egen sak. Noen av de aller viktigste forhold, herunder hvor mange dykkere som virkelig har omkommet på norsk sokkel, er unndratt offentlighet i 80 år. Om staten skulle kunne påberope seg foreldelse i en slik sak som dette, vil det oppleves som grovt støtende mot folks alminnelige rettsfølelse.

Staten kan ikke i så alvorlige saker som det her er snakk om, unndra seg sitt ansvar ved å påberope seg foreldelse. En slik holdning fra Regjeringens side er heller ikke i samsvar med intensjonene bak foreldelsesloven. Loven er ment å beskytte mot at pengekrav eksisterer i urimelig lang tid og har således intet beskyttelsesvern for handlinger der staten selv opptrer svikaktig overfor skadelidte.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Anne Marit Bjørnflat, Ingrid Heggø, Hilde Magnusson Lydvo og Tone Merete Sønsterud, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Morten Ørsal Johansen, fra Høyre, Elisabeth Aspaker og André Oktay Dahl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Saxi, viser til det fremlagte representantforslaget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at forslagsstillerne for det første tar til orde for at Stortinget ber Regjeringen om å avstå fra å påberope seg foreldelse i forbindelse med "Nordsjødykker-saken", og for det andre ber Regjeringen legge frem forslag om endring av foreldelsesloven § 9 med sikte på å klargjøre at foreldelse ikke skal kunne påberopes av statlige myndigheter i saker der staten selv kan mistenkes for å ha forsøkt å skjule sine handlinger.

Flertallet vil påpeke at nordsjødykkernes sak har vært forelagt Stortinget i egen St.meld. nr. 47 (2002-2003) Gransking av pionerdykkernes forhold i Nordsjøen, og at saken den gang ble grundig drøftet.

Flertallet vil vise til at representantforslaget har vært forelagt Justisdepartementet som har innhentet uttalelse fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (jf. vedlagte brev av 16. februar 2007). Arbeids- og inkluderingsdepartementet har understreket det faktum at staten i St.meld. nr. 47 (2002-2003) signaliserte at man ikke kunne se bort fra at enkelte dykkere kunne vinne frem med erstatningssøksmål mot staten og at spørsmålet om foreldelse ble berørt i samme melding. Det er departementets syn at det med grunnlag i dette ikke er aktuelt for staten å påberope seg foreldelse i saken vedr. nordsjødykkerne dersom det gjenstår prinsipielle spørsmål som ikke har fått sin rettslige avklaring.

Flertallet har også merket seg at justisministeren i sin vurdering uttaler at det etter hans syn ikke er grunnlag for en slik endring i foreldelsesloven § 9 slik forslagsstillerne tar til orde for, fordi de hensyn som begrunner foreldelsesinstituttet ved erstatningskrav, også vil kunne gjøre seg gjeldende for den type saker det her er tale om. Justisministeren viser til at selv om det gjelder regler for foreldelse, kan den som påstås å være ansvarlig, unnlate å påberope seg dette. Videre peker justisministeren på hva en samlet justiskomite har sagt om dette spørsmålet i Innst. O. nr. 18 (1995-1996) om lov om endringer i lov av 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (foreldelse av krav på skaderstatning):

"Komiteen viser til at staten har anledning til å frafalle en foreldelsesinnsigelse, og at dette også uten unntak gjøres i praksis der skadelidte ellers ville lide uforskyldt tap. Komiteen vil understreke viktigheten av at denne praksisen konsekvent følges opp, ikke minst i saker der det reises krav mot det offentlige for feil eller forsømmelser mot barn og unge. Komiteen mener det ville være klart urimelig om skadelidte ble møtt med en påstand om foreldelse i slike tilfeller, og ber departementet påse at reglene om frafallolelse av foreldelse praktiseres i henhold til forutsetningene. Komiteen viser til at hensynet til at skadenvoldere skal kunne legge forholdet bak seg, og etter en tid skal kunne innrette seg på at den skadegjørende handling ikke vil føre til nye krav, ikke har samme vekt når det er det offentlige som er skadenvoldere."

Flertallet legger vekt på justisministerens kommentar om at staten etter hans inntrykk i praksis følger den "forsiktighetslinjen" som ble skissert i forannevnte komitéinnstilling, men at det må skje en konkret vurdering av hver enkelt sak og hvert sakskompleks.

Flertallet har videre merket seg justisministerens påpekning av at gjeldende lovregler mht. foreldelse synes å ivareta skadenvolderen og skadelidtes interesser på en tilfredsstillende måte, og at dette ivaretar de hensyn forslagsstillerne er opptatt av. Flertallet vil understreke justisministerens presisering av at fristen etter foreldelsesloven § 9 nr. 1 først begynner å løpe når den skadelidte har fått nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige. Flertallet mener på denne bakgrunn at de forhold forslagsstillerne er opptatt av, allerede er ivaretatt av gjeldende regler.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at flertallet viser til justisministerens vurdering om at det ikke er grunnlag for en slik lovendring som er foreslått i Dokument nr. 8:35 (2006-2007). Disse medlemmer mener dette er en passiv holdning. Det er Stortinget som vedtar lover, og det er således Stortinget som avgjør om det er grunnlag for å vedta lovendringer.

Disse medlemmer registrerer også at flertallet mener at de forhold det pekes på i forslaget fra Fremskrittspartiet, er ivaretatt gjennom "forsiktighetslinjen" når det gjelderlå påberope seg foreldelse i slike saker. Disse medlemmer mener dette er en meget snever sirkelargumentasjon. All den tid staten ut fra en rekke hensyn kan hemmeligholde dokumenter, vil det være vanskelig å avgjøre om man faktisk har fulgt denne linjen. All erfaring viser at fakta vil komme frem før eller siden. Det vil slik disse medlemmer ser det være tragisk om det blir for sent for dem som kanskje hadde krav på erstatning. Således påhviler det den til enhver tid sittende regjering et stort ansvar for om historien vil vise om dette vil bli stående som en skamplatt i rettsstaten Norge eller ikke.

Disse medlemmer viser for øvrig til Dokument nr. 8:35 (2006-2007) og fremmer følgende forslag:

1. Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med "Nordsjødykker-saken" om å avstå fra påberoping av foreldelse.
2. Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lov om endring i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven) § 9, med sikte på å klargjøre at foreldelse ikke skal kunne påberopes av statlige myndigheter i saker der staten selv kan mistenkes for å ha forsøkt å skjule sine handlinger."

FORSLAG FRA MINDRE TALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

1. Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med "Nordsjødykker-saken" om å avstå fra påberoping av foreldelse.
2. Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lov om endring i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven) § 9, med sikte på å klargjøre at foreldelse ikke skal kunne påberopes av statlige myndigheter i saker der staten selv kan mistenkes for å ha forsøkt å skjule sine handlinger.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 8:35 (2006-2007) - representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Ketil Solvik-Olsen, Per Sandberg, Øyvind Vaksdal og Solveig Horne om å klargjøre at foreldelse ikke skal kunne påberopes av statlige myndigheter i saker der staten selv kan mistenkes for å ha bidratt til å holde vesentlige opplysninger tilbake - vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 8. mai 2007

Anne Marit Bjørnflaten
leder

Elisabeth Aspaker
ordfører

Vedlegg

Brev fra Justis- og politidepartementet v/statsråden til justiskomiteen, datert 16. februar 2007

Dok. nr. 8:35 (2006-2007)

Jeg viser til brev 7. januar 2007 fra justiskomiteen vedrørende ovennevnte. Jeg har følgende merknader til forslaget:

1. Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med "Nordsjødykker-saken" om å avstå fra påberoping av foreldelse.

Etter det jeg forstår, gjelder dette forslaget et konkret sakskompleks der staten ved Arbeids- og inkluderingsdepartementet er, eller kan ventes å bli, saksøkt. Jeg har derfor forelagt spørsmålet for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, som har følgende merknad til forslaget punkt 1:

"Staten signaliserte i Stortingsmelding nr. 47 (2002-2003) "Granskning av pionerdykkernes forhold i Nordsjøen" at man ikke kunne se bort fra at enkelte dykkere kunne vinne frem med er erstatningssøksmål mot staten. Spørsmålet om foreldelse ble berørt i samme melding. Det sies i denne forbindelse at departementet antar at det ved et eventuelt erstatningssøksmål fra dykkere ikke vil være aktuelt for staten å påberope seg foreldelse. Komiteen har gjentatt samme i Innst S, nr. 137 (2003-2004).

På grunnlag av ovenstående er det ikke aktuelt for staten å påberope seg foreldelse dersom det gjenstår prinsipielle spørsmål som ikke har fått sin rettslige avklaring. Det samme vil gjelde i forhold til saksøkere som på grunnlag [av] juridiske og faktiske anførsler har en mulighet til å nå frem med sin sak. Det er imidlertid ikke ønskelig å frafalle muligheten til å gjøre foreldelse gjeldende mot krav som åpenbart ikke vil vinne frem. Av hensyn til slike søksmål anses det i alle fall på det nærværende tidspunkt som hensiktsmessig at staten beholder muligheten til å gjøre foreldelse gjeldende. Dette er den fremgangsmåte som Regjeringsadvokaten har rådet til i denne sak."

2. Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til lov om endring i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven) § 9, med sikte på å klargjøre at foreldelse ikke skal kunne påberopes av statlige myndigheter i saker der staten selv kan mistenkes for å ha forsøkt å skjule sine handlinger.

Bakgrunnen for forslaget er etter det jeg forstår, at staten i forhold til nordsjødykkerne ikke helt generelt har frafalt muligheten for å gjøre foreldelse gjeldende. Jeg viser til det som er sagt ovenfor om dette.

Forslagsstillerne ønsker en endring av foreldelsesloven § 9. Jeg kommer nærmere tilbake til innholdet i forslaget, men vil innledningsvis si noe om de hensyn som ligger til grunn for foreldelsesinstituttet.

Begrunnelsen for foreldelsesreglene er sammensatt og kan bero på hva slags type krav det er tale om. Hovedtanke bak reglene om foreldelse av erstatningskrav er at den skadelidte bør oppfordres til å fremme sitt krav innen rimelig tid etter at skaden er konstatert. Det er særlig to hensyn som gjør seg gjeldende:

For det første tilsier behovshensyn at erstatningskrav blir gjort gjeldende innen rimelig tid. Bevis for hva som har skjedd, vil etter hvert bli svekket eller gå tapt. Når det har gått lang tid, vil det ofte bli vanskelig eller umulig å fremskaffe sikre opplysninger om uaktsomhet, årsakssammenheng mv. For det andre kan innrettelshensens tale for foreldelse når det har gått lang tid. Skadevolderen vil etter hvert innrette seg på at det ikke foreligger grunnlag for erstatningsansvar, blant annet hvis det mulige kravet ikke var kjent for den påstått ansvarlige, eller hvis det kunne fremstå som tvilsomt om det kunne foreligge et krav. Dette hensynet vil også i noen grad gjøre seg gjeldende for erstatningskrav mot det offentlige, som blant annet må ta hensyn til eventuelle krav ved utforming av sine budsjetter. Gjeldende foreldelsesregler fremstår som en avveining mellom slike generelle hensyn og konkrete hensyn som i visse tilfeller kan begrunne lengre foreldelsesfrister enn vanlig.

Selv om det gjelder regler om foreldelse, kan den som påstår å være ansvarlig, unnlate å påberope dette. Det synes å være enighet om at staten - i større grad enn andre skadevoldere - som et utgangspunkt bør være tilbakeholdende med å påberope foreldelse. I Innst. O. nr. 18 (1995-96) om lov om endringer i lov av 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (foreldelse av krav på skadeserstatning) uttaler en samlet justiskomite om dette:

"Komiteen viser til at staten har anledning til å frafalle en foreldelsesinnsigelse, og at dette også nesten uten unntak gjøres i praksis der skadelidte ellers ville lide uforskyldt tap. Komiteen vil understreke viktigheten av at denne praksis konsekvent følges opp, ikke minst i saker der det reises krav mot det offentlige for feil eller forsømmelser mot barn og unge. Komiteen mener det ville være klart urimelig om skadelidte ble møtt med en påstand om foreldelse i slike tilfeller, og ber departementet påse at reglene om frafallelse av foreldelse praktiseres i henhold til forutsetningene. Komiteen viser til at hensynet til at skadevoldere skal kunne legge forholdet bak seg, og etter en tid skal kunne innrette seg på at den skadegjørende handling ikke vil føre til nye krav, ikke har samme vekt når det er det offentlige som er skadevolder."

Det er mitt inntrykk at staten i praksis følger den "forsiktighetslinjen" som er skissert. Hver sak og hvert sakskompleks må imidlertid vurderes konkret.

Vilkårene for foreldelse av erstatningskrav fremgår av foreldelsesloven § 9. Bestemmelsen inneholder ikke særregler om krav mot det offentlige.

Hovedregelen er at erstatningskrav foreldes tre år etter den dagen da den skadelidte fikk eller burde ha skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige, jf. § 9 nr. 1. I tillegg oppstiller § 9 nr. 2 første punktum en absolutt foreldelsesfrist på tyve år fra den dagen da den skadegjørende handlingen eller annet ansvarsgrunnlag opphørte. For skader voldt i ervervsvirksomhet er det gjort visse unntak fra tyveårsfristen

ved personskader, jf. § 9 nr. 2 annet punktum. Dersom skaden er voldt i ervedervirksomhet og den ansvarlige, eller noen denne hefter for, før opphøret av det skadegjørende forholdet kjente eller burde kjenne til at dette kunne medføre fare for liv eller alvorlig helseskade, gjelder det ingen tyveårsfrist. I slike tilfeller faller man tilbake på § 9 nr. 1, det vil si at foreldelse inntrer tre år etter at den skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap for å gjøre kravet gjeldende.

De gjeldende lovreglene synes å ivareta skadenvolderens og skadelidtes interesser på en tilfredsstillende måte. Fristene etter foreldelsesloven § 9 er rommelige, og gir den skadelidte god tid til å vurdere om et erstatningssøksmål bør anlegges. Samtidig ivaretar reglene skadenvolderens behov for å få en avklaring innen rimelig tid. Jeg har vanskelig for å se at det er behov for å endre reglene i foreldelsesloven § 9. De hensyn som forslagsstillerne synes å være opptatt av, er etter mitt syn allerede godt ivaretatt gjennom reglene i foreldelsesloven § 9. Som nevnt ovenfor, begynner fristen etter § 9 nr. 1 først å løpe når den skadelidte har fått nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige. Dersom skadenvoldeeren holder tilbake relevant informasjon om slike forhold, vil dette kunne innebære at fristen ikke begynner å løpe, siden skadelidte da vil kunne mangle informasjon for å gjøre et krav gjeldende. Også § 9 nr. 2 annet punktum kan ha betydning dersom skadenvolderen har hatt kunnskap om det erstatningsbetingende forholdet, jf. ovenfor om denne bestemmelsen.

Når det gjelder det konkrete forslaget som er fremmet om endring av foreldelsesloven § 9, vil jeg peke på følgende:

Forslaget er formulert slik at foreldelse ikke skal kunne påberopes av staten. Jeg antar at man med dette sikter til en regel som innebærer at foreldelse ikke skal kunne skje i de aktuelle tilfellene. Det er imidlertid noe uklart for meg hvordan forslaget forholder seg til de reglene som allerede følger av foreldelsesloven § 9, det vil si om man mener at det ikke bør gjelde noen treårsfrist som i nr. 1, eller at det ikke bør gjelde noen tyveårsfrist som i nr. 2 første punktum. Jeg antar at forslaget må forstås slik at man ikke ønsker noen absolutt foreldelsesfrist (tyve år) for kravene, men at treårsfristen

likevel skal gjelde, jf. for så vidt ordningen for krav som reguleres av § 9 nr. 2 annet punktum.

Når det gjelder vilkårene for at foreldelse ikke skal kunne påberopes eller inntre etter forslaget, er disse uklart angitt. Jeg oppfatter forslaget slik at man mener at foreldelse ikke skal inntre dersom staten på en eller annen måte har opptrådt klanderverdig og i den forbindelse har forsøkt å skjule den klanderverdige handlingen. Det er imidlertid ikke klart om dette i seg selv skal være tilstrekkelig, eller om det også må være slik at staten senere - for eksempel i forbindelse med et mulig søksmål - må ha forsøkt å holde eller har holdt et eventuelt klanderverdig forhold skjult.

Forslaget er knyttet til om "staten selv kan mistenes" for å ha tilbakeholdt informasjon eller lignende. Dette er for det første et uklart og vanskelig bevisstema i seg selv. Det er også uklart hva som skal danne grunnlaget for en slik mistanke. Dersom det skal være tilstrekkelig at den som mener å ha lidd et tap, mistenker staten for dette, vil enhver som mener å ha et krav mot staten - berettiget eller uberettiget - effektivt kunne avskjære foreldelse ved å påstå at staten har forsøkt å skjule sine handlinger. I begrunnelsen for forslaget synes det riktig nok å være lagt til grunn at forslaget bare skal omfatte saker av "allmenn interesse". Også dette er etter mitt syn et svært uklart og dermed uhensiktsmessig kriterium for når reglene skal få anvendelse.

Jeg nevner for ordens skyld at det i forslaget er vist til en bestemmelse i foreldelsesloven av 1896. Jeg kan ikke se at denne bestemmelsen er av interesse, idet gjeldende regler om foreldelse av erstatningskrav allerede tar høyde for å ta i betraktnsing svik når man skal fastlegge fristens utgangspunkt, jf. om § 9 nr. 1 ovenfor.

Etter mitt syn er det ikke grunnlag for noen regel som foreslått. De hensyn som begrunner foreldelsesinstituttet ved erstatningskrav, vil også kunne gjøre seg gjeldende for denne typen saker det her er tale om. Min konklusjon blir etter dette at jeg ikke ser behovet for en slik regel som nevnt i dok. nr. 8:35 (2006-2007) punkt 2. Eventuelle uhedlige utslag av reglene i konkrete enkeltsaker kan avbøtes på annen måte enn ved lovendring, for eksempel ved at staten unnlater å påberope foreldelse.

